

Jak skuteczniej współpracować z NGO

Poradnik dla władz samorządowych

Szanowni Państwo,

Federacja Mazowia od 20 lat wspiera budowanie współpracy organizacji pozarządowych na terenie województwa mazowieckiego. Nasze działania w pierwszej kolejności są kierowane do stowarzyszeń i fundacji oraz innych podmiotów, których działalność definiuje ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Doświadczenia pokazują nam, że nieodłącznym partnerem organizacji pozarządowych jest lokalny samorząd, dlatego już od wielu lat umacniamy dialog na linii NGO i JST. W tej współpracy nie chodzi tylko o zlecenie organizacjom pozarządowym zadań publicznych w formie konkursów, lecz także o tworzenie atmosfery sprzyjającej podejmowaniu i prowadzeniu aktywności społecznej. W niniejszej publikacji chcemy Państwu – wójtom, burmistrzom, prezydentom miast i starostom – pokazać, jakie rozwiązania mogą Państwo wprowadzić w codziennej pracy, by organizacje pozarządowe działały skuteczniej, a Państwa współpraca z nimi była bardziej sprawna i efektywna, co przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców i lokalnych społeczności.

Mam gorącą nadzieję, że lektura naszego poradnika będzie dla Państwa inspirująca i zechcą Państwo proponowane przez nas rozwiązania wdrożyć w swojej pracy.

Anna Czyżewska

PREZESKA ZARZĄDU FEDERACJI MAZOWIA

O projekcie

Projekt „Mazowiecka Koalicja na rzecz dialogu NGO–JST” jest realizowany przez Federację Mazowia. Jego partnerami są Starostwo Powiatowe w Płońsku oraz Federacja ROSA z Przasnysza. Nasz cel to zwiększenie potencjału i stabilności organizacji pozarządowych z województwa mazowieckiego, w tym ich zdolności do prowadzenia działań we współpracy z samorządami lokalnymi, ich umiejętności kształtowania otoczenia prawnego i politycznego na poziomie lokalnym i regionalnym, a także działań rzeczniczych poprzez wsparcie NGO oraz urzędników współpracujących z NGO i lokalnych władz samorządowych.

W latach 2021–2023 przeprowadzaliśmy badania dotyczące jakości współpracy NGO i JST, a także szkolenia, warsztaty, konsultacje i działania wspierające dla samorządów i organizacji. We wrześniu 2023 odbyła się też konferencja podsumowująca, w której brali udział samorządowcy, urzędnicy i urzędniczki oraz działacze i działaczki pozarządowi. Raporty z badań znajdziecie na naszej stronie internetowej.

2

Ważnym elementem projektu są dla nas działania wspierające urzędników i urzędniczki oraz władze samorządowe w podejmowaniu i rozwijaniu współpracy z NGO. To oni wraz z organizacjami pozarządowymi są odbiorcami projektu. To dla nich powstają poradniki zbierające najważniejsze wnioski z projektu. W poradnikach zawarto wskazówki, jak budować dobre zasady współpracy, jak zachęcać do dialogu i wymiany perspektyw między urzędnikami a organizacjami pozarządowymi, by prowadzone działania były korzystne dla mieszkańców i dobrze osadzone w lokalnym kontekście. Dzięki temu mamy okazję tworzenia i sprawdzania prototypowych rozwiązań.

W ramach projektu zrealizowaliśmy ponad 100 godzin doradztwa indywidualnego i ciągle otrzymujemy prośby o kolejne. Z rozmów widać, jak bardzo potrzebne są działania wspierające urzędników i NGO z konkretnych gmin. Czasem trzeba przekonać do pierwszych spotkań, czasem pomóc napisać pismo interwencyjne, a czasem doradzić, jak prowadzić szeroki proces konsultacji programu zasad współpracy.

Szczegółowy opis projektu oraz przygotowane poradniki można znaleźć na stronie: federacjamazowia.org.pl.

Niniejsza publikacja jest częścią projektu Mazowiecka Koalicja na rzecz dialogu NGO–JST realizowanego z dotacji Programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Spis treści

Wprowadzenie	1
O projekcie	2
Czym są organizacje pozarządowe.	4
Dlaczego JST potrzebuje NGO.	6
Co reguluje współpracę JST z NGO.	8
Program współpracy – po co nam ten dokument	9
Jakie są zasady współpracy JST i NGO	10
Czego potrzebują NGO, żeby lepiej działać.	12
Możliwości współpracy	14
Co może zrobić samorząd	17
Autorki	19

Czym są organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe to te podmioty polskiego prawa, które nie są nastawione na zysk (co nie znaczy, że osoby w nich zatrudnione nie mogą otrzymywać wynagrodzenia), a jednocześnie nie są jednostkami albo organami administracji publicznej. Oficjalna definicja organizacji pozarządowej jest zawarta w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (dalej UoDPPIW). Organizacje pozarządowe mogą działać w różnych formach: fundacji i stowarzyszeń rejestrowych (rejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym), stowarzyszeń zwykłych (ich rejestr prowadzi starosta), klubów sportowych, ochotniczych straży pożarnych, kół gospodyń wiejskich (zarejestrowanych w KRS albo w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a także tych, które działają w strukturach kółek rolniczych).

4

Jak podaje Stowarzyszenie Klon/Jawor, w Polsce mamy ponad 107 000 stowarzyszeń, 31 000 fundacji, prawie 16 500 ochotniczych straży pożarnych oraz ponad 13 000 kół gospodyń wiejskich¹. One wszystkie są organizacjami pozarządowymi (ang. *non-governmental organization*, w skrócie NGO), organizacjami społeczeństwa obywatelskiego (ang. *civil society organization*) czy tzw. trzecim sektorem (obok sektora publicznego, czyli władzy rządowej i samorządowej, i sektora rynkowego). Wiele osób myli organizacje pozarządowe z organizacjami pożytku publicznego, czyli OPP. OPP to specjalny status, który można uzyskać po spełnieniu kilku warunków opisanych w UoDPPIW, więc każda OPP jest organizacją pozarządową, ale nie każda organizacja pozarządowa jest OPP. Ze statusem OPP wiążą się pewne przywileje, między innymi możliwość otrzymywania 1,5% podatku dochodowego od osób fizycznych. Obecnie w Polsce około 8000 NGO ma status OPP. Warto o tym pamiętać, by nie mylić tych dwóch pojęć i nie wzbudzać niepotrzebnych nieporozumień.

Na mocy UoDPPIW działalność pożytku publicznego, czyli społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych, mogą też prowadzić stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne, spółki non-profit, kluby sportowe oraz związki wyznaniowe².

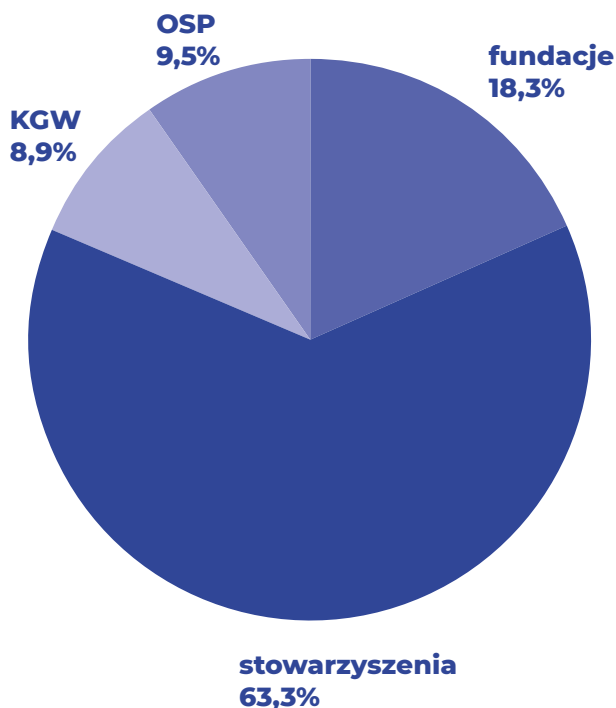
1 Za: Beata Charycka, Marta Gumkowska, Julia Bednarek, *Kondycja organizacji pozarządowych 2021*, Warszawa 2022.

2 Tj. osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego.

Duże ogólnopolskie organizacje to m.in. WOŚP, ZHP, PAH, Caritas Polska czy Stowarzyszenie Wiosna – organizator „Szlachetnej Paczki”. Jednak działalność trzeciego sektora nie ogranicza się tylko do tych powszechnie znanych projektów. Spektrum działań organizacji pozarządowych jest niezwykle szerokie. Prowadzą schroniska dla zwierząt i pomagają w ich kastracji i sterylizacji. Tworzą hospicja i zajmują się medycyną paliatywną. Przejęły prowadzenie małych lokalnych szkół, którym groziło zamknięcie. Biorą udział w akcjach ratunkowych czy latem pilnują bezpieczeństwa na kąpieliskach. Organizują czas wolny dzieciom i seniorom. Prowadzą doradztwo dla ofiar przemocy czy osób w kryzysie, wspierają osoby z niepełnosprawnościami i chorobami przewlekłymi. Integrują mieszkańców, wzmacniając lokalny kapitał społeczny. Organizacje pozarządowe są więc wszechobecne i wszechstronne. Jak różne działania prowadzą, dobrze widać na stronie: www.todziala.ngo.pl.

NGO widzą problemy społeczne wokół siebie i na nie reagują, zarówno w skali globalnej, jak i lokalnej. Szukają rozwiązań, angażując swoje zasoby samodzielnie albo we współpracy np. z administracją publiczną, w tym samorządami, by realizować zadania wynikające z odpowiednich ustaw. Bywa, że robią to skuteczniej, niż gdyby zajmowała się tym sama administracja.

5

Dlaczego JST potrzebuje NGO

Organizacje pozarządowe to nie tylko aktywiści, którzy spontanicznie angażują się w rozwiązywanie lokalnych problemów, to także eksperci i ekspertki – specjaliści w swoich dziedzinach. Dlatego warto włączać ich w tworzenie lokalnych polityk rozwiązywania problemów społecznych. Współpraca z nimi to dla samorządowców szansa na podejmowanie lepszych decyzji i prowadzenie bardziej skutecznych działań. Dobrym przykładem jest współpraca w zakresie przeciwdziałania bezdomności zwierząt, gdzie NGO skutecznie organizują domy tymczasowe, edukują o potrzebie sterylizacji, interweniują, gdy zwierzętom dzieje się krzywda, i łączą swoje siły ponad podziałami administracyjnymi.

6 Współpraca z organizacjami w zakresie kształtowania lokalnych polityk to także dialog – wymiana informacji i wiedzy o potrzebach mieszkańców, różnych środowisk czy grup społecznych. Za potrzebą zorganizowania transportu dostępnego dla osób poruszających się na wózkach stoi konkretny chłopiec, który razem ze swoją klasą chce pojechać na wycieczkę. Za potrzebą zorganizowania bezpłatnych i ciekawych półkolonii są dzieci, dla których atrakcją będzie wyjazd na festyn do sąsiedniej gminy. Organizacje, które nie tylko są blisko mieszkańców, ale przez nich samych są tworzone, najlepiej znają te potrzeby.

Duża część organizacji pozarządowych w Polsce działa na poziomie lokalnym i regionalnym. Organizują wydarzenia sąsiedzkie (np. festyny czy rajdy rowerowe), oddolne akcje (np. wspólne sprzątanie okolicy) czy aktywności (np. wspólne chodzenie z kijami nordic walking czy wyjazdy do teatru lub kina). Może się wydawać, że to niewiele znaczące działania, ale to one budują kapitał społeczny – wzajemne zaufanie, relacje, wsparcie między ludźmi. To po stronie samorządu jest tworzenie warunków i atmosfery sprzyjającej podejmowaniu oddolnych przedsięwzięć – udostępnianie miejsc do ich organizacji, wsparcie ze strony samorządowych instytucji kultury, promocja tych działań, ich docenianie. To samorząd, znając potencjał, doświadczenie, wiedzę i możliwości, jakimi dysponują organizacje, może włączać je w realizację swoich zadań lub im je zlecać. Bez tego organizacje mogą działać, ale to partnerska współpraca może owocować wysokiej jakości działaniami zaspokajającymi lokalne i regionalne potrzeby. A dobre usługi publiczne budują zaufanie do urzędników, administracji samorządowej i państwowej.

Obszary współpracy JST i NGO

**tworzenie polityk
publicznych**

**wspólna realizacja
zadań publicznych**

(w tym ich zlecenie)

**tworzenie warunków
do aktywności społecznej**

**budowanie
kapitału społecznego**

Co reguluje współpracę JST z NGO

Głównym dokumentem, który reguluje współpracę organizacji pozarządowych z administracją publiczną, w tym z samorządami, jest uchwalona w 2003 roku ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. To ona określa, w jakich obszarach ma być realizowana współpraca, czym jest program współpracy samorządu z organizacjami, jak mają przebiegać konkursy na realizację zadań publicznych, a także czym są rady działalności pożytku publicznego. Definiuje również pojęcia organizacji pozarządowej, działalności pożytku publicznego, organizacji pożytku publicznego oraz wolontariatu. Ustawie towarzyszą rozporządzenia określające m.in. wzory ofert konkursowych, ramowej umowy realizacji zadania publicznego i sprawozdań z realizacji zadań publicznych.

8

To ustawa określa, że samorządy mają obowiązek opracowywać, uchwalać i realizować programy współpracy z NGO.

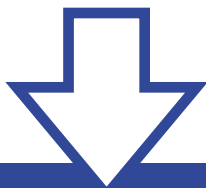
6,2% samorządów na terenie województwa mazowieckiego nie uchwaliło programów współpracy na 2024 rok.

Mamy nadzieję, że nie są Państwo wśród nich.

Program współpracy – po co nam ten dokument

Program współpracy to dokument programowy określający zasady polityki wobec organizacji pozarządowych realizowanej przez organ administracji publicznej, w tym jednostkę samorządu terytorialnego. Zdarza się (na szczęście coraz rzadziej), że jego uchwalanie jest traktowane jako ustawowy obowiązek samorządu, a praca nad dokumentem polega na przysłowiowym „kopiuj, wklej”. Warto jednak spojrzeć na ten dokument bardziej praktycznie, stworzyć go, konsultować z organizacjami i faktycznie realizować proponowane tam zapisy. Ważne, by odpowiadał na potrzeby, które będą zgłaszane nie tylko na etapie konsultacji, ale też wynikały z bieżących dyskusji i obserwacji. To ma być żywy dokument, narzędzie, dzięki któremu zarówno Państwo, jak i organizacje będą wiedzieć, jak rozwijać współpracę i jakie są jej zasady.

To nie jest dobra współpraca

9

Od kilku lat obserwujemy pewną gminę, która konsekwentnie rok po roku ogłasza konkurs dla organizacji pozarządowych na zorganizowanie wydarzenia. Za każdym razem kwota i wymagania są takie same i co roku nikt w tym konkursie nie bierze udziału. Organizacje nie raz zgłaszały, że takich oczekiwań za taką kwotę nie są w stanie spełnić, ale urząd jest głuchy na te uwagi. Tak nie powinny wyglądać współpraca i dialog. Monitorowałyśmy też, czy inne zapisy programu współpracy w tej gminie były realizowane. Urząd nie podjął się realizacji żadnego z nich, przerzucając całą odpowiedzialność na organizacje. A przecież programy współpracy opierają się na zasadach partnerstwa, pomocniczości i efektywności.

Jakie są zasady współpracy JST i NGO

W art. 5 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie określono sześć zasad współpracy organizacji i administracji publicznej. Są to zasady: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. Do tych ustawowych zasad warto dodać jeszcze dwie: zrównoważonego rozwoju i równości szans.

Zasada pomocniczości, czyli subsydiarności

Samorząd może przekazywać swoje zadania organizacjom pozarządowym, wycofując się z ich samodzielnej realizacji. Potocznie mówi się o tym: „tyle władzy, na ile to konieczne, tyle wolności, na ile to możliwe” oraz: „tyle państwa, na ile to konieczne, tyle społeczeństwa, na ile to możliwe”.

Zasada suwerenności stron

Zarówno organizacje pozarządowe, jak i samorząd zachowują niezależność we wzajemnych relacjach, które powinien cechować szacunek obu stron wobec siebie. Warto pamiętać, że organizacje są niezależne od samorządu i mają prawo mieć swoje opinie. Działając lokalnie, łatwo zapomnieć o tej zasadzie, bo relacje NGO i JST bywają bardzo bliskie, a działalność organizacji silnie uzależniona od lokalnych władz, które jak pokazywałyśmy wcześniej, mają ogromny wpływ na kondycję organizacji pozarządowych.

Zasada partnerstwa

Ta zasada polega na dążeniu do budowania zaufania między stronami dialogu. To założenie, że obie strony zabiegają o poprawę jakości życia, lokalnego środowiska, społeczności i w tym celu współdziałają, wspólnie określają cele i wspólnie ponoszą odpowiedzialność za realizację zadań publicznych im przypisanych.

Zasada efektywności

Zarówno samorząd, jak i organizacje wspólnie dbają, by nakłady ponoszone na realizowane zadania przynosiły jak najlepsze rezultaty. Nie chodzi o to, by oszczędzać, zlecając zadania organizacjom pozarządowym, ale by racjonalnie wydatkować środki publiczne. Zasada efektywności ma swoje odzwierciedlenie chociażby w decyzjach dotyczących tego, jak rozdzielać pieniądze w konkursach dla NGO: czy lepiej wesprzeć mniej inicjatyw o szerszym zasięgu i bardziej długofalowych, czy więcej mniejszych realizowanych w formie bardziej rozproszonej. Nie mamy na to pytanie odpowiedzi, bo każdorazowo jest to właśnie decyzja dotycząca najbardziej efektywnego rozwiązania.

Zasada uczciwej konkurencji

Wszystkie zainteresowane organizacje powinny mieć takie same szanse w dostępie do informacji o działaniach samorządu i możliwości realizacji zadań publicznych. Dlatego tak ważna jest nie tylko aktualizacja załączek w BIP, ale w ogóle udostępnianie informacji o planach samorządu. Warto zamieszczać komunikaty w mediach samorządowych (np. na stronie www, na Facebooku), w mediach lokalnych czy specjalistycznych, np. w portalu ngo.pl. Można też organizować spotkania otwarte informujące o planowanych konkursach.

Zasada jawności

Organizacje pozarządowe i samorząd udostępniają sobie wzajemnie pełną i prawdziwą informację na temat obszarów swojego działania, które są istotne z punktu widzenia wspólnej realizacji zadań publicznych na rzecz samorządu i jego mieszkańców. Stąd nie tylko konieczność stosowania przez organizacje ustawy o dostępie do informacji publicznej, ale też potrzeba bycia w kontakcie, wymiany informacji, dzielenia się wiedzą, a także możliwość udziału przedstawicieli organizacji pozarządowych w pracach komisji konkursowych, które wybierają oferty na realizację zadań publicznych.

Zasada zrównoważonego rozwoju

Obie strony podejmują działania, które realizują zadania publiczne, a jednocześnie zapewniają ochronę zasobów naturalnych, środowiska i dziedzictwa kulturowego oraz rozwój społeczny. Może brzmieć górnolotnie, ale ta zasada pozwala nam wzajemnie oczekiwać, że będziemy działać tak, by nie zostawiać środowiska przyrodniczego w gorszym stanie niż dziś.

Zasada równości szans

Obie strony dbają o włączanie na równych prawach grup mniejszościowych i dyskryminowanych w realizację zadań publicznych. Chodzi zarówno o zapewnianie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, jak i świadome tworzenie warunków sprzyjających angażowaniu kobiet i mężczyzn czy osób, które mogą być dyskryminowane ze względu na wiek, kolor skóry, pochodzenie czy tożsamość.

Czego potrzebują NGO, żeby lepiej działać

Z badań Stowarzyszenia Klon/Jawor wynika, że w ciągu ostatnich 20 lat liczba organizacji pozarządowych wzrosła z około 40 000 do prawie 140 000. Pomimo upływu lat wyzwania, przed którymi stoją, są wciąż podobne.

Problemy, które w badaniach Stowarzyszenia Klon/Jawor obecnie wskazują organizacje, to:

- trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu – 67%
- skomplikowane formalności – 64%
- biurokracja administracji publicznej – 63% i rośnie
- brak osób gotowych do zaangażowania – 62%
- trudności w utrzymaniu personelu, wolontariuszy – 47%
- wypalenie – 43%
- nadmierna kontrola ze strony administracji publicznej – 26%
- konkurencja – 23%
- brak współpracy i konflikty – 19%
- niekorzystny wizerunek sektora w społeczeństwie – 18%.

12

Jak pokazują powyższe wyniki, problemy NGO dotyczą różnych obszarów działania, a w zależności od wielkości organizacji i skali prowadzonych przez nie działań mogą mieć różne nasilenie.

Zatrudnianie w NGO

W 2021 roku tylko 35% organizacji działało dzięki pracy społecznej członków i wolontariuszy, czyli dwie na trzy organizacje zatrudniały płatnych pracowników. Patrząc na średni budżet organizacji pozarządowych w Polsce, który w 2020 roku wyniósł 26 000 zł, możemy zakładać, że najczęściej jest to praca dorywcza na podstawie umów cywilnoprawnych. Taka formuła pozwala jednak angażować kompetentnych wykonawców – trenerów, instruktorów, wychowawców, doradców, ale też koordynatorów. Zdarza się, i na to chcemy zwrócić uwagę, że grantodawcy (w tym lokalne samorządy) niechętnie przyznają środki na zatrudnianie personelu, oczekując pracy społecznej i wolontariackiej. Prosimy pamiętać, że nawet koordynacja pracy wolontariackiej, szczególnie przy większych przedsięwzięciach, wymaga czasu i kompetencji związanych z zarządzaniem ludźmi, a samo zadanie zawsze musi być rozliczone. Nie da się organizować wszystkiego, opierając się w 100% na wolontariacie, szczególnie jeśli chcemy, żeby organizacje działały

profesjonalnie. Nie ma też podstaw prawnych, by odmawiać organizacjom zatrudniania pracowników, w tym członków władz organizacji, do realizacji zadań projektowych. Fakt, że organizacje są non-profit, nie oznacza, że ich personel nie może pobierać wynagrodzeń. To mit! Zachęcamy więc, by władze samorządowe, świadome roli organizacji pozarządowych, nie tylko je wspierały, ale też były ich rzecznikami. Warto pokazywać, jaka jest rola NGO w życiu lokalnych społeczności, i obalać stereotypy na temat ich działalności.

Biurokracja

Jak pokazują badania, większość organizacji zwraca uwagę na kwestie formalności i biurokracji związane z realizacją zadań publicznych. Dotyczy to m.in. wymaganych przy okazji składania ofert konkursowych załączników, których koszty druku stanowią czasem nawet 10% wartości dotacji. Rozumiemy potrzebę dotrzymywania przez urzędy niezbędnych procedur, ale na etapie ubiegania się o dotację nie ma konieczności załączania sprawozdań z działalności, tym bardziej że formularz oferty zawiera pytania dotyczące doświadczenia wnioskodawcy. Obecnie wiele organizacji docenia wirtualne narzędzia do obsługi programów grantowych, które pozwalają na elektroniczne składanie wniosków. Ich stosowanie ułatwia też m.in. zminimalizowanie ryzyka popełnienia błędów formalnych.

Warto podkreślić, że biurokracja w działaniach NGO dotyczy także bieżącej działalności organizacji, która musi prowadzić coroczną sprawozdawczość, księgowość, dokumentację projektów. NGO mają zobowiązania nie tylko wobec swoich grantodawców, ale też innych instytucji nadzoru. Dla organizacji, szczególnie tych, które mają niewielkie budżety oraz bazują na pracy społecznej swoich członków, bywa to istotnym obciążeniem. Aby wspierać takie NGO, niektóre samorządy zlecają zadania publiczne w obszarze działalności na rzecz organizacji pozarządowych. Wtedy może na przykład powstać centrum organizacji pozarządowych, które będzie szkolić, doradzać czy też oferować usługi księgowe.

Możliwości współpracy

Współpraca finansowa

Zgodnie z badaniami Stowarzyszenia Klon/Jawor współpraca finansowa z jednostkami samorządu terytorialnego jest istotna dla ponad połowy NGO w Polsce. Oznacza to, że co druga organizacja pozarządowa realizuje zadania publiczne zlecane przez gminy, miasta, powiaty czy województwa. Czasem otrzymują kilkadziesiąt złotych, czasem kilkaset tysięcy – wszystko zależy od charakteru zlecanego zadania. Dzięki tym środkom organizacje pozarządowe wspólnie z samorządami rozwiązują problemy czy zaspokajają potrzeby lokalnej społeczności, realizując przy tym konstytucyjną zasadę pomocniczości: „Każdy szczebel władzy powinien realizować tylko te zadania, które nie mogą być skutecznie zrealizowane przez szczebel niższy lub same jednostki działające w ramach społeczeństwa”. Co ważne pomysły na działania mogą wychodzić zarówno od samorządu, jak i od organizacji pozarządowych. Dla skutecznego planowania takich przedsięwzięć ważną jest rola rocznego programu współpracy JST i NGO. Nie chodzi w nim tylko o to, jakie projekty chcą zrealizować organizacje ze środków samorządu, ale przede wszystkim o to, jakie są lokalne potrzeby i w jaki sposób samorząd wraz z organizacjami pozarządowymi może na nie odpowiadać. By to robić, może zlecać zadania publiczne, ale też kupować usługi, wspierać organizacje wynajmem lokali na preferencyjnych warunkach czy zarezerwować środki jako wkłady własne do dotacji, które NGO uzyskają z innych źródeł.

14

Zlecenie realizacji zadań publicznych następuje w trybie konkursu ofert oraz w trybie pozakonkursowym – małych dotacji (grantów) na podstawie oferty organizacji pozarządowej, chyba że przepisy odrębne przewidują inny tryb zlecenia. Szczegółowe zasady przyznawania dotacji warto określić w odrębnym dokumencie współtworzonym przez NGO i JST. Można przy tym skorzystać z rozwiązań np. Warszawy, która ma procedurę przyznawania dotacji w otwartych konkursach ofert i odrębną procedurę dla małych dotacji/grantów. Chcemy też podkreślić, że samorząd może zawierać z organizacjami pozarządowymi umowy o wsparcie lub o powierzenie zadań publicznych na czas realizacji zadania, który może być dłuższy niż rok budżetowy (maksymalnie do 5 lat). Nie jest to powszechna praktyka, a dla organizacji to ogromne ułatwienie, bo mogą planować działania w długofalowej perspektywie.

Wykonanie zadania publicznego może nastąpić też poprzez zakup usług od organizacji pozarządowych, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną

działalność pożytku publicznego. Samorząd kupuje usługi u NGO na zasadach i w trybie określonym w ustawie Prawo zamówień publicznych. W zamówieniu można rozważyć zastosowanie klauzul społecznych lub innych istotnych kryteriów społecznych. Coraz więcej organizacji pozarządowych sprzedaje swoje usługi, dlatego warto o tej formie pamiętać. Najprostszym przykładem jest zakup poczęstunku przygotowanego przez koło gospodyń wiejskich, ale organizacje pozarządowe mogą też prowadzić badania społeczne, warsztaty edukacyjne czy prace opiekuńcze.

Organizacje pozarządowe mogą pozyskiwać środki finansowe z różnych źródeł. Często przed tym ruchem powstrzymuje je konieczność zapewnienia wkładu własnego, który wynosi kilkanaście lub kilkadziesiąt procent wartości projektu. Zarazem jednak większe projekty mogą w szerszy lub bardziej kompleksowy sposób rozwijać lokalne społeczności. Warto się więc zastanowić, czy przekazanie NGO niewielkiej kwoty, z której pokryje wkład własny, nie będzie dobrym rozwiązaniem dla samorządu – dzięki temu dodatkowe środki trafią na działania na rzecz mieszkańców.

Współpraca niefinansowa

Według wspomnianych badań Stowarzyszenia Klon/Jawor 81% organizacji pozarządowych deklaruje, że współpracuje z lokalnymi samorządami – urzędami gmin i miast, starostwami powiatowymi czy urzędami marszałkowskimi. Co druga organizacja pozarządowa finansuje swoje działania ze środków samorządowych (najczęściej w trybie zlecenia zadania publicznego). Ale współpraca nie musi mieć tylko charakteru finansowego. Równie ważna jest współpraca niefinansowa, która tworzy klimat sprzyjający działalności społecznej.

Ważna jest otwartość na same organizacje, ich działania, potrzeby i propozycje. Nie chodzi o to, by samorząd na wszystkie odpowiadał, ale by je chociaż znał i miał otwartość na wprowadzanie potencjalnych rozwiązań. Zarazem współpraca niefinansowa (czy pozafinansowa) może mieć charakter ekspercki. Warto tworzyć okazje do wysłuchania głosów NGO, bo w wielu kwestiach – czy to opieki nad osobami starszymi, ochrony przyrody, edukacji wczesnoszkolnej, czy upowszechniania opieki zastępczej – mają nieocenioną wiedzę i doświadczenie. Przykład takiego wysłuchania eksperckiego głosu i wdrożenia proponowanych rozwiązań wydarzył się w jednej z mazowieckich gmin. Urząd gminy wysłuchał działaczek organizacji prozwierzęcych, które zasugerowały: udział w programie dofinansowywanym gminom sterylizację i kastrację psów i kotów, współpracę ze schroniskiem dla zwierząt zapewniającym opiekę wysokiej jakości i programy adopcyjne, a także współpracę z lokalnym stowarzyszeniem, które koordynuje funkcjonowanie domów tymczasowych wśród mieszkańców gminy. Zastosowano proponowane

rozwiązania, a efektem jest m.in. to, że część bezdomnych zwierząt w ogóle nie trafia do schroniska, bo udaje się im zapewnić opiekę przez mieszkańców. Warto zaznaczyć, że ta lokalna organizacja nie otrzymuje środków finansowych z budżetu gminy, ale wspólnie z samorządem organizują pikniki adopcyjne, akcje promocji domów tymczasowych czy sterylizacji. Z perspektywy gminy to niewielki koszt i nie tak duży wysiłek, ale z perspektywy zwierząt, które są objęte opieką – zmiana kolosalna. Inną formą wsparcia są działania szkoleniowe czy doradcze.

Niekiedy wystarczy pokazać dodatkowy konkurs grantowy czy warsztat edukacyjny, by lokalne stowarzyszenie czy fundacja mogły rozwinąć skrzydła. Warto też myśleć perspektywicznie i rozważyć utworzenie centrum wsparcia NGO, które może mieć charakter ponadlokalny.

Kolejną formą wsparcia jest nieodpłatne udostępnianie lokali na prowadzenie działalności – pracę biura organizacji, organizację spotkań, wydarzeń. Taka forma współpracy może być dla organizacji dużym ułatwieniem, szczególnie przy niewielkich budżetach projektów. Alternatywnym rozwiązaniem jest też stosowanie preferencyjnych stawek czynszu czy opłat za korzystanie z mienia samorządu. Warto opracować do tego wytyczne, aby zasady były jasne i dostępne dla wszystkich. Warto też określić zasady pierwszeństwa korzystania.

16

Jeszcze innymi formami wsparcia mogą być patronaty, rekomendacje dla organizacji, deklaracje współpracy na etapie składania wniosków o granty, zgłaszanie przez samorząd organizacji i ich liderów i liderek do różnych konkursów, informowanie mieszkańców o działających w okolicy organizacjach pozarządowych, prowadzonych przez nich działaniach (w szczególności tych, których beneficjentami są mieszkańcy) czy możliwościach ich wspierania (np. promocja 1,5%, darowizny, wolontariat). Samorząd może także organizować wydarzenia dla trzeciego sektora. Przykładem mogą być lokalne fora NGO, które w ostatnich latach organizowały m.in. Starostwo Powiatowe w Płońsku czy Starostwo Powiatowe w Otwocku, w których uczestniczyła także Federacja Mazowia jako organizacja parasolowa.

Warto również promować lokalne organizacje pozarządowe i ich działalność, ponieważ mieszkańcy nie zawsze wiedzą, jaka jest ich oferta. Nie zawsze też wiedzą, w jaki sposób mogą je wspierać. Czy potrzebują wolontariuszy? A może współpracowników? Czy organizują fundraising? A może zbierają 1,5% podatku? Jedną z form takiej promocji jest organizacja otwartych targów NGO, inną – kampanie medialne promujące organizacje.

Co może zrobić samorząd

Przede wszystkim prosimy o uchwalanie rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi. To ustawowy obowiązek samorządów, ale nadal ponad 6% nie realizuje tego zadania. W trakcie konsultacji rocznego programu warto organizować spotkania dla NGO, by rozmawiać o ich działaniach i planach, informować je o tym, co planuje samorząd i – przede wszystkim – jakie są lokalne potrzeby.

Dobłą praktyką jest oddelegowanie do współpracy z organizacjami osoby, która je zna i wie, z jakimi wyzwaniami się mierzą. Najlepiej, by ta osoba była w kontakcie z liderami i liderkami organizacji – spotykała się z nimi co jakiś czas, przesyłała użyteczne informacje czy organizowała szkolenia. Nawet spotkanie o wypełnianiu formularzy wniosków dla wielu organizacji może się okazać przełomowe.

Warto też nawiązać współpracę z organizacjami parasolowymi, czyli takimi, które pomagają innym organizacjom – doradzają, prowadzą szkolenia, konsultują projekty i łączą je z innymi. Można zaprosić je do siebie, a także inicjować wspólne projekty wspierające lokalny trzeci sektor.

Jeśli chodzi o konkursy dla NGO ogłaszane przez samorząd, warto pamiętać o możliwości powierzenia organizacjom zadania publicznego w całości i nie stosować wyłącznie trybu wsparcia. Ponadto nie trzeba też obawiać się organizowania konkursów w nowych dla samorządu obszarach pożytku publicznego. Organizacje mogą nawet za niewielkie pieniądze zaproponować ciekawe działania, które podnoszą jakość życia mieszkańców lub wspierają rozwiązywanie problemów społecznych.

Warto także rozważyć wprowadzenie konkursu na wkłady własne. Dla organizacji to nie tylko duże wsparcie, lecz także motywacja do sięgania po większe środki i realizacji większych projektów.

Organizacje pozarządowe to sprzymierzeńcy samorządu w poprawianiu jakości życia mieszkańców. Często to naprawdę eksperci, którzy mogą pomagać wprowadzać użyteczne i potrzebne rozwiązania. Organizacje odgrywają bardzo ważną rolę w procesie deinstytucjonalizacji, a także tworzą miejsca pracy dla osób, które nie zawsze mogą odnaleźć się na rynku. Proponujemy, by sprawdzić, z którymi NGO z okolicy czy regionu samorząd może kształtować lokalny rynek pracy i usług społecznych.

Bardzo dobrą praktyką jest stworzenie na stronie internetowej urzędu zakłádki poświęconej organizacjom pozarządowym. To tam mogą one znaleźć roczny program współpracy, informacje o konkursach czy wydarzeniach branżowych. Może to być też miejsce, gdzie zamieszczona będzie baza lokalnych organizacji pozarządowych.

Autorki

Anna Czyżewska

Antropolożka kultury od 20 lat związana z organizacjami pozarządowymi. Od 7 lat pracuje w Federacji Mazowia, gdzie zajmuje się m.in. poprawą jakości współpracy NGO i JST. Prowadzi szkolenia, badania i doradztwo indywidualne dla fundacji, stowarzyszeń, samorządów oraz instytucji kultury. Jest członkinią Mazowieckiej Rady Działalności Pożytku Publicznego oraz Komitetu Monitorującego Fundusze Europejskie dla Mazowsza na lata 2021–2027.

Martyna Studzińska

Socjolożka, od ponad 15 lat związana z organizacjami pozarządowymi. Jako trenerka przeprowadziła ponad 500 godzin szkoleń i warsztatów, w tym dotyczących współpracy w zespole, prowadzenia wolontariatu, działań włączających seniorów i współpracy międzysektorowej. Ma duże doświadczenie jako badaczka i ewaluatorka. Towarzyszy organizacjom w weryfikacji dotychczasowych działań i określeniu celów na kolejne lata. Z chęcią prowadzi działania międzypokoleniowe oraz aktywizujące osoby 55+.

Federacja Mazowia

Federacja Mazowia to działająca od ponad 20 lat na terenie województwa mazowieckiego największa regionalna federacja organizacji pozarządowych. Jesteśmy dobrowolnym porozumieniem ponad 80 różnorodnych NGO i działamy jako związek stowarzyszeń. Wśród nas są małe organizacje z terenów wiejskich i duże działające w Warszawie, stowarzyszenia i fundacje, o zróżnicowanym profilu – od kultury przez ekologię po pomoc społeczną.

Misją Federacji jest wspieranie rozwoju trzeciego sektora w naszym województwie. Wierzymy, że wpływa to na rozwój całego regionu, buduje dojrzałe społeczeństwo obywatelskie i rozwija kapitał społeczny.

Nasze działania są w pierwszej kolejności skierowane do organizacji członkowskich, ale współpracujemy i wspieramy też inne organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, samorządowe instytucje kultury oraz szkoły. Nasze działania są finansowane z dotacji ze środków publicznych, grantów międzynarodowych, składek członkowskich oraz zysku z prowadzonej działalności gospodarczej.

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Realizator

Partnerzy

Federacja
ROSA

Publikacja realizowana w ramach projektu Mazowiecka Koalicja na rzecz dialogu NGO–JST. Projekt realizowany z dotacji programu Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

20

CC BY-NC-SA 4.0 DEED. Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe

Koncepcja i tekst: Anna Czyżewska

Współpraca: Martyna Studzińska

Zdjęcia z XIX Mazowieckiego Forum Organizacji Pozarządowych:

Marzena Dobraczyńska

Redakcja merytoryczna: Monika Chrzczonowicz

Redakcja językowa i korekta: Ewa Pietraszek

Projekt graficzny i skład: Karolina Kotowska, Igor Browiński

Druk: Bingraf. Drukarnia offsetowa

ISBN 978-83-969078-1-3

Wydawca

Federacja Mazowia

ul. Nowy Świat 34/5, 00-363 Warszawa

www.federacjamazowia.org.pl

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Realizator

Partnerzy

Federacja
ROSA

ISBN 978-83-969078-1-3

9 788396 907813